

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (1875-ΣΗΜΕΡΑ)

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΣΕΠ
2025

ΜΕΡΟΣ Α

A. Ο Χαρίλαος Τρικούπης και η εποχή του

Ο Χαρίλαος Τρικούπης (1832-1896) ήταν μία από τις σημαντικότερες πολιτικές προσωπικότητες της νεότερης Ελλάδας. Διετέλεσε πρωθυπουργός της χώρας επτά φορές μεταξύ 1875 και 1895 και υπήρξε ο κύριος εκφραστής του εκσυγχρονιστικού προγράμματος που στόχευε στην αναδιοργάνωση του κράτους, τη βελτίωση των οικονομικών και την ανάπτυξη των υποδομών. Το έργο του χαρακτηρίζεται από φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούσαν στην οικονομική και διοικητική ανασυγκρότηση της Ελλάδας, αλλά και από σημαντικές προκλήσεις, όπως η υπερχρέωση της χώρας και η οικονομική πτώχευση του 1893. Παρά τα εμπόδια, η πολιτική του έθεσε τις βάσεις για τη μελλοντική πορεία του ελληνικού κράτους.

1. Ιστορικό Πλαίσιο

Κατά τη διάρκεια της περιόδου που έδρασε ο Χαρίλαος Τρικούπης, η Ελλάδα ήταν ένα σχετικά νεαρό κράτος, το οποίο είχε ιδρυθεί το 1830 μετά την επιτυχή Επανάσταση του 1821 εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η χώρα αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Η διοικητική και οικονομική κατάσταση ήταν ασταθής, ενώ το πολιτικό σύστημα βρισκόταν σε διαρκή μετάβαση. Οι δύο κύριες πολιτικές τάσεις που διαμορφώθηκαν εκείνη την περίοδο ήταν οι εξής:

- **Η παράταξη του Χαρίλαου Τρικούπη**, η οποία προωθούσε τον εκσυγχρονισμό, τη θεσμική σταθερότητα, την οικονομική ανάπτυξη και την ενίσχυση των κρατικών δομών.
- **Η παράταξη του Θεόδωρου Δηλιγιάννη**, η οποία εξέφραζε έναν πιο λαϊκιστικό και παραδοσιακό πολιτικό λόγο, επικεντρωμένο στις ανάγκες των λαϊκών στρωμάτων, την εναντίωση στη βαριά φορολογία και την υποστήριξη της Μεγάλης Ιδέας.

Η πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ των δύο ανδρών δημιούργησε έναν ισχυρό διπολισμό, ο οποίος επηρέασε τη λειτουργία του κράτους και οδήγησε σε συχνές κυβερνητικές κρίσεις.

1.1 Η Αρχή της Δεδηλωμένης (1875)

Εισαγωγή

Η **Αρχή της Δεδηλωμένης** αποτελεί μία από τις πιο καθοριστικές στιγμές στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας, καθώς σηματοδότησε την απαρχή της πραγματικής κοινοβουλευτικής διακυβέρνησης. Εφαρμόστηκε το 1875 από τον βασιλιά **Γεώργιο Α'** και αποτέλεσε μια θεσμική εξέλιξη που περιόρισε τον ρόλο του στέμματος στον διορισμό των κυβερνήσεων. Η καθιέρωση αυτής της αρχής αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς τον εκδημοκρατισμό του ελληνικού πολιτικού συστήματος.

Ιστορικό Υπόβαθρο

Πριν από το 1875, το ελληνικό πολιτικό σύστημα βρισκόταν σε μια **μεταβατική φάση** ανάμεσα στο απολυταρχικό καθεστώς της Οθωνικής περιόδου και στη συνταγματική μοναρχία. Παρά το γεγονός ότι από το **1844** είχε θεσπιστεί το πρώτο Σύνταγμα, το οποίο προέβλεπε συνταγματική μοναρχία, ο βασιλιάς διατηρούσε **απόλυτο έλεγχο στον διορισμό των κυβερνήσεων**.

Σύμφωνα με το προηγούμενο καθεστώς, ο μονάρχης μπορούσε να επιλέγει **οποιοδήποτε πολιτικό ηγέτη επιθυμούσε για τη θέση του πρωθυπουργού**, χωρίς να λαμβάνει υπόψη του την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να σχηματίζονται κυβερνήσεις χωρίς τη λαϊκή νομιμοποίηση, με συνέπεια την πολιτική αστάθεια και τη διαρκή σύγκρουση μεταξύ Βουλής και Στέμματος.

Η πολιτική αυτή πρακτική προκάλεσε **σοβαρές κρίσεις**, καθώς το εκλογικό σώμα δεν είχε ουσιαστική επιρροή στον σχηματισμό των κυβερνήσεων, κάτι που υπονόμει τη δημοκρατική λειτουργία του πολιτεύματος. Αυτή η κατάσταση **οδήγησε σε αυξανόμενες πιέσεις για τον περιορισμό των εξουσιών του βασιλιά και την καθιέρωση της κοινοβουλευτικής αρχής**.

Η Πολιτική Κατάσταση πριν το 1875

Στις εκλογές του 1874, ο Χαρίλαος Τρικούπης και η παράταξή του προωθούσαν τον κοινοβουλευτισμό και την εφαρμογή ενός **σταθερού πολιτικού συστήματος**, το οποίο θα βασιζόταν στην αρχή ότι η κυβέρνηση πρέπει να απολαμβάνει τη στήριξη της Βουλής.

Το αποκορύφωμα αυτής της αντιπαράθεσης ήρθε όταν ο Τρικούπης δημοσίευσε το διάσημο άρθρο του «**Τις πταίει;**», το οποίο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «**Καιροί**» τον Ιούλιο του 1874. Στο άρθρο αυτό, ο Τρικούπης κατηγορούσε τον βασιλιά **Γεώργιο Α'** ότι διόριζε κυβερνήσεις χωρίς να λαμβάνει υπόψη τη βούληση της Βουλής, με αποτέλεσμα την πολιτική αστάθεια.

Ως αντίδραση, ο Τρικούπης συνελήφθη και φυλακίστηκε για σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά η πολιτική του θέση είχε ήδη αποκτήσει μεγάλη λαϊκή υποστήριξη. Οι πιέσεις που ασκήθηκαν στον βασιλιά οδήγησαν τελικά στην **καθίερωση της Αρχής της Δεδηλωμένης το 1875**.

Το Περιεχόμενο της Αρχής της Δεδηλωμένης

Η Αρχή της Δεδηλωμένης θεσμοθετήθηκε από τον βασιλιά Γεώργιο Α' και αποτέλεσε ένα **θεμελιώδες βήμα για την καθίερωση της κοινοβουλευτικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα**.

Η νέα αρχή όριζε ότι:

1. **Ο πρωθυπουργός θα έπρεπε να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής** και να προέρχεται από την παράταξη που είχε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία.
2. **Ο βασιλιάς δεν μπορούσε πλέον να διορίζει αυθαίρετα πρωθυπουργούς** που δεν διέθεταν τη στήριξη της Βουλής.
3. **Η κυβέρνηση θα έπρεπε να στηρίζεται σε κοινοβουλευτική πλειοψηφία**, διασφαλίζοντας έτσι ότι ανταποκρίνεται στη λαϊκή βούληση.

Αυτή η αλλαγή **περιόρισε σημαντικά τον ρόλο του βασιλιά** στη διακυβέρνηση και μετέτρεψε την Ελλάδα σε ένα πιο σταθερό κοινοβουλευτικό κράτος.

Οι Επιπτώσεις της Αρχής της Δεδηλωμένης

1. Πολιτική Σταθερότητα και Ενίσχυση της Δημοκρατίας

Η εφαρμογή της αρχής οδήγησε στη **δημοκρατικότερη λειτουργία του πολιτεύματος**, καθώς οι κυβερνήσεις άρχισαν πλέον να σχηματίζονται σύμφωνα με τη λαϊκή βούληση και όχι με τις προσωπικές αποφάσεις του βασιλιά. Αυτό συνέβαλε στη σταδιακή **ενίσχυση των κοινοβουλευτικών θεσμών** και στη σταθεροποίηση της πολιτικής σκηνής.

2. Μείωση της Παρέμβασης του Βασιλιά

Η βασιλική εξουσία περιορίστηκε σημαντικά, αφού ο μονάρχης δεν μπορούσε πλέον να επιβάλει τη θέλησή του στον σχηματισμό των κυβερνήσεων. Αυτό έβαλε τέλος σε μια περίοδο συνεχών κρίσεων, όπου ο βασιλιάς άλλαζε πρωθυπουργούς κατά βούληση, δημιουργώντας πολιτική αναταραχή.

3. Ενίσχυση των Πολιτικών Κομμάτων

Η νέα αρχή επέτρεψε την ανάπτυξη ενός **πιο συγκροτημένου κομματικού συστήματος**, καθώς πλέον οι πολιτικοί σχηματισμοί έπρεπε να επιδιώξουν την κοινοβουλευτική πλειοψηφία για να κυβερνήσουν.

4. Θεμελίωση του Κοινοβουλευτικού Συστήματος

Η Ελλάδα έκανε ένα σημαντικό βήμα προς την **ολοκλήρωση του κοινοβουλευτικού συστήματος**, ακολουθώντας το παράδειγμα των πιο ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών κρατών, όπως η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία.

Συμπέρασμα

Η Αρχή της Δεδηλωμένης του 1875 αποτέλεσε έναν **καθοριστικό σταθμό στη συνταγματική ιστορία της Ελλάδας**. Εδραίωσε τον κοινοβουλευτισμό, περιορίζοντας τον ρόλο του βασιλιά στη διακυβέρνηση της χώρας και δίνοντας στις κυβερνήσεις τη λαϊκή νομιμοποίηση που τους έλειπε έως τότε.

Χάρη στην Αρχή της Δεδηλωμένης, η Ελλάδα απέκτησε ένα **σταθερότερο και δημοκρατικότερο πολιτικό σύστημα**, το οποίο επέτρεψε την εξέλιξη του κράτους σε πιο σύγχρονες βάσεις. Παρόλο που οι επόμενες δεκαετίες σηματοδεύτηκαν από πολιτικές διαμάχες, η καθιέρωση αυτής της αρχής αποτέλεσε τον θεμέλιο λίθο για τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού πολιτεύματος.

1.2 Οικονομικές και Κοινωνικές Συνθήκες

Κατά τη δεκαετία του 1870, η Ελλάδα βρισκόταν σε μια περίοδο έντονων οικονομικών και κοινωνικών προκλήσεων. Η χώρα δεν είχε καταφέρει να δημιουργήσει ένα ισχυρό και βιώσιμο οικονομικό σύστημα, ενώ η κοινωνική δομή της παρέμενε αγροτική και

σχετικά υπανάπτυκτη. Τα κύρια προβλήματα που αντιμετώπιζε η ελληνική οικονομία και κοινωνία εκείνη την περίοδο ήταν τα εξής:

1. Έλλειψη ισχυρών βιομηχανικών και οικονομικών υποδομών

Η ελληνική οικονομία ήταν κατά βάση αγροτική, με ελάχιστη βιομηχανική ανάπτυξη. Οι υποδομές, όπως δρόμοι, σιδηρόδρομοι και λιμάνια, ήταν περιορισμένες, γεγονός που δυσχέραινε το εμπόριο και την οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον, η χώρα δεν είχε ανεπτυγμένο τραπεζικό σύστημα που θα μπορούσε να στηρίζει επενδύσεις και οικονομική μεγέθυνση.

2. Εξάρτηση από τη γεωργία

Η πλειοψηφία του πληθυσμού εργαζόταν στη γεωργία και την κτηνοτροφία, με τις περισσότερες καλλιέργειες να είναι μικρής κλίμακας και χαμηλής απόδοσης. Η εξάρτηση από τη γεωργία έκανε την οικονομία ευάλωτη στις καιρικές συνθήκες και στις διακυμάνσεις των διεθνών αγορών. Επίσης, η έλλειψη σύγχρονων μεθόδων παραγωγής και η περιορισμένη χρήση μηχανημάτων δυσχέραιναν την αύξηση της αγροτικής παραγωγής.

3. Δυσκολία συγκέντρωσης εσόδων και εξωτερικός δανεισμός

Η ελληνική κυβέρνηση δυσκολευόταν να συγκεντρώσει επαρκή έσοδα μέσω της φορολογίας, καθώς η οικονομία δεν ήταν αρκετά ανεπτυγμένη και πολλοί πολίτες αδυνατούσαν να πληρώσουν φόρους. Αυτό οδήγησε την Ελλάδα να βασίζεται σε εξωτερικά δάνεια για τη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών. Ωστόσο, ο δανεισμός αυτός συχνά συνοδευόταν από υψηλά επιτόκια και δυσμενείς όρους, γεγονός που αύξανε το δημόσιο χρέος και δημιουργούσε μακροχρόνια οικονομικά προβλήματα.

4. Καθυστερημένες δημόσιες υπηρεσίες και γραφειοκρατία

Η διοίκηση του κράτους ήταν αναποτελεσματική και χαρακτηριζόταν από έντονη γραφειοκρατία. Οι δημόσιες υπηρεσίες ήταν υποτυπώδεις και συχνά αδυνατούσαν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες του πληθυσμού. Παράλληλα, η έλλειψη οργάνωσης και η διαφθορά καθιστούσαν δύσκολη τη λήψη και εφαρμογή σημαντικών οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών.

5. Στρατιωτική αδυναμία και πολιτικές επιδιώξεις

Η Ελλάδα δεν διέθετε ισχυρές ένοπλες δυνάμεις, γεγονός που περιόριζε την ικανότητά της να υποστηρίξει την "**Μεγάλη Ιδέα**", δηλαδή την επέκταση των συνόρων της και την ενσωμάτωση εδαφών με ελληνικό πληθυσμό. Η στρατιωτική αδυναμία σήμαινε ότι η χώρα δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί ισχυρότερες δυνάμεις, όπως η Οθωμανική Αυτοκρατορία, γεγονός που οδηγούσε σε πολιτικές απογοητεύσεις και αστάθεια.

Η δεκαετία του 1870 ήταν μια περίοδος οικονομικής δυσχέρειας και κοινωνικών προκλήσεων για την Ελλάδα. Η εξάρτηση από τη γεωργία, η έλλειψη υποδομών, η δυσκολία είσπραξης φόρων, η διοικητική δυσλειτουργία και η στρατιωτική αδυναμία εμπόδιζαν την πρόοδο της χώρας. Παρά τις δυσκολίες, η Ελλάδα επιδίωκε τη βελτίωση της οικονομίας της και την ενίσχυση του κράτους, θέτοντας τις βάσεις για τις μετέπειτα εξελίξεις στον 20ό αιώνα.

2. Οι Μεταρρυθμίσεις του Τρικούπη

2.1 Οικονομικές και Δημοσιονομικές Μεταρρυθμίσεις

Ο Χαρίλαος Τρικούπης επιδίωξε να **εκσυγχρονίσει την ελληνική οικονομία**, η οποία μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα ήταν σε μεγάλο βαθμό υπανάπτυκτη και βασιζόταν κυρίως στη γεωργία. Στόχος του ήταν η οικονομική ανάπτυξη μέσα από **κρατικές επενδύσεις στις υποδομές και τη διοίκηση**, ώστε η Ελλάδα να μετατραπεί σε ένα σύγχρονο κράτος.

Ωστόσο, οι φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις του απαιτούσαν **τεράστια χρηματοδότηση**, την οποία επιδίωξε να εξασφαλίσει μέσω **εξωτερικού δανεισμού**. Η στρατηγική αυτή είχε ως αποτέλεσμα **την προσωρινή ανάπτυξη, αλλά και τη μετέπειτα οικονομική κρίση που οδήγησε στην πτώχευση του 1893**.

2.1.1 Εξωτερικός Δανεισμός και Ανάπτυξη

♦ Πολιτική Δανεισμού:

Ο Τρικούπης, προκειμένου να υλοποιήσει τα φιλόδοξα σχέδιά του, προσέφυγε σε **ξένα δάνεια**, κυρίως από τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία. Τα κεφάλαια αυτά προορίζονταν για:

✓ Την ανάπτυξη των **υποδομών** (σιδηρόδρομοι, λιμάνια, δρόμοι, διώρυγες).

✓ Την αναδιοργάνωση του **στρατού** και της **δημόσιας διοίκησης**.

✓ Την ενίσχυση της **εκβιομηχάνισης** και του **εμπορίου**.

♦ **Συνέπειες του Δανεισμού:**

→ **Αρχικά, οδήγησε σε οικονομική άνθηση**, καθώς πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα που βελτίωσαν τις συνθήκες ζωής.

→ **Όμως, η χώρα άρχισε να υπερχρεώνεται** λόγω των μεγάλων ποσών που δαπανούνταν.

→ Τα δάνεια συνοδεύονταν από **βαρείς όρους αποπληρωμής**, γεγονός που επιβάρυνε την ελληνική οικονομία.

2.1.2 Φορολογική Μεταρρύθμιση

♦ **Ανάγκη για Νέα Φορολογία:**

Για να εξισορροπήσει τα **δημοσιονομικά ελλείμματα**, ο Τρικούπης αναγκάστηκε να αυξήσει τη **φορολογία**. Τα νέα φορολογικά μέτρα στόχευαν:

✓ Στη **βελτίωση των κρατικών εσόδων**.

✓ Στη **σταδιακή αποπληρωμή των ξένων δανείων**.

✓ Στην **ενίσχυση των δημόσιων υπηρεσιών και έργων**.

♦ **Αντιδράσεις:**

→ Οι φορολογικές επιβαρύνσεις ήταν ιδιαίτερα βαριές για τα **λαϊκά στρώματα** και τους **αγρότες**.

→ Υπήρξαν **έντονες αντιδράσεις και δυσαρέσκεια**, που ενίσχυσαν τους πολιτικούς του αντιπάλους, όπως τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη.

→ Η **υπερβολική φορολόγηση**, σε συνδυασμό με τον δανεισμό, τελικά οδήγησε την οικονομία σε κρίση.

2.1.3 Οικονομική Κρίση και Πτώχευση του 1893

♦ **Αιτίες της Οικονομικής Κρίσης:**

→ Η **υπερβολική εξάρτηση από τα ξένα δάνεια**.

→ Η **αδυναμία του κράτους να αυξήσει επαρκώς τα έσοδά του**.

→ Η **βαριά φορολογία**, που έπληξε την αγροτική και εργατική τάξη.

→ Η **παγκόσμια οικονομική ύφεση**, που περιόρισε τις δυνατότητες της Ελλάδας να εξασφαλίσει νέα δάνεια.

- ♦ Το 1893, η Ελλάδα δεν μπορούσε πλέον να αποπληρώσει τα χρέη της. Ο

Τρικούπης ανακοίνωσε στη Βουλή τη διάσημη φράση:

«**Δυστυχώς επτωχεύσαμεν**».

Η πτώχευση είχε ως αποτέλεσμα τη **διακοπή της εξωτερικής χρηματοδότησης**, ενώ η χώρα τέθηκε υπό **διεθνή οικονομικό έλεγχο**.

2.2 Υποδομές και Δημόσια Έργα

Παρά τις οικονομικές δυσκολίες, η διακυβέρνηση του Τρικούπη είχε σημαντικές επιτυχίες στον τομέα των **υποδομών και των δημόσιων έργων**.

2.2.1 Σιδηροδρομικό Δίκτυο

- ♦ Ο Τρικούπης ήταν ο πρώτος που υλοποίησε ένα **εκτεταμένο σιδηροδρομικό δίκτυο** στην Ελλάδα.

✓ Συνέδεσε την **Αθήνα με άλλες περιοχές της χώρας**.

✓ Βελτίωσε τη **μεταφορά αγαθών και ανθρώπων**, διευκολύνοντας το εμπόριο.

2.2.2 Οδικό Δίκτυο

- ♦ Κατασκευάστηκαν νέοι **ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι** που διευκόλυναν τη σύνδεση της ενδοχώρας με τα μεγάλα λιμάνια.

✓ Οι νέοι δρόμοι **μείωσαν τον χρόνο μεταφοράς των προϊόντων**, βοηθώντας την οικονομία.

✓ Ενίσχυσαν τις **εμπορικές συναλλαγές** μεταξύ των πόλεων και των αγροτικών περιοχών.

2.2.3 Διώρυγα της Κορίνθου

- ♦ Ένα από τα πιο **εντυπωσιακά έργα της εποχής** ήταν η κατασκευή της **Διώρυγας της Κορίνθου**, η οποία ολοκληρώθηκε το 1893.

- ✓ Μείωσε **κατά 700 χιλιόμετρα** την απόσταση μεταξύ του Ιονίου και του Αιγαίου.
- ✓ Βελτίωσε τη **ναυσιπλοΐα και τις θαλάσσιες μεταφορές**.
- ✓ Ήταν ένα έργο που έδειχνε τον **εκσυγχρονιστικό χαρακτήρα της διακυβέρνησης του Τρικούπη**.

2.3 Στρατός και Δημόσια Διοίκηση

Ο Τρικούπης ήθελε να δημιουργήσει ένα **ισχυρό κράτος**, τόσο από **διοικητική** όσο και από **στρατιωτική** άποψη.

2.3.1 Εκσυγχρονισμός του Στρατού

- ◆ Στόχος του ήταν να **αναβαθμίσει την άμυνα της Ελλάδας**.
- ✓ Βελτίωσε την **εκπαίδευση** των στρατιωτών.
- ✓ Αναδιοργάνωσε τη **στρατιωτική ιεραρχία**.
- ✓ Προμηθεύτηκε **σύγχρονο οπλισμό και εξοπλισμό**.

Ωστόσο, λόγω των οικονομικών προβλημάτων, ο στρατός δεν είχε επαρκή χρηματοδότηση για μεγάλες μεταρρυθμίσεις.

2.3.2 Διοικητική Αναδιοργάνωση

- ◆ Προσπάθησε να **εκσυγχρονίσει τη δημόσια διοίκηση** και να μειώσει τη διαφθορά.
- ✓ Δημιούργησε **πιο οργανωμένες δημόσιες υπηρεσίες**.
- ✓ Βελτίωσε τη **διαχείριση των κρατικών εσόδων και δαπανών**.
- ✓ Προσπάθησε να **μειώσει τη γραφειοκρατία**, αλλά συνάντησε αντίσταση από το πολιτικό σύστημα.

- ◆ Ο **Χαρίλαος Τρικούπης** επιχείρησε να **μεταμορφώσει την Ελλάδα σε ένα σύγχρονο κράτος**.
 - ◆ Αν και πολλά έργα του ολοκληρώθηκαν με επιτυχία, η **οικονομική κρίση και η πτώχευση του 1893** επισκίασαν τη διακυβέρνησή του.

♦ Η κληρονομιά του, όμως, έθεσε τα θεμέλια για την ανάπτυξη της Ελλάδας στον 20ό αιώνα.

3. Αντιπαράθεσεις και Πολιτικός Ανταγωνισμός

Ο Χαρίλαος Τρικούπης και ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης αποτέλεσαν τις δύο κεντρικές πολιτικές φυσιογνωμίες της Ελλάδας στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Ο πολιτικός τους ανταγωνισμός διαμόρφωσε σε μεγάλο βαθμό την πολιτική ζωή της χώρας, δημιουργώντας δύο αντίπαλα στρατόπεδα και οδηγώντας σε διαρκείς κυβερνητικές κρίσεις και αστάθεια.

Διαφορετικές Πολιτικές Προσεγγίσεις

Ο Τρικούπης και ο Δηλιγιάννης αντιπροσώπευαν δύο αντίθετα πολιτικά ρεύματα.

- **Χαρίλαος Τρικούπης:** Ήταν υπέρμαχος του εκσυγχρονισμού και της οικονομικής ανάπτυξης. Υποστήριζε την ενίσχυση των θεσμών, την οργάνωση της δημόσιας διοίκησης, την ανάπτυξη υποδομών (όπως σιδηροδρομικά δίκτυα, δρόμοι και λιμάνια) και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Επίσης, επιδίωκε την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών, γεγονός που τον οδήγησε να λάβει αντιδημοφιλή μέτρα, όπως η αύξηση της φορολογίας.
- **Θεόδωρος Δηλιγιάννης:** Αντιπροσώπευε τα λαϊκά στρώματα και ακολουθούσε μια πιο λαϊκιστική πολιτική, υποσχόμενος λιγότερους φόρους και περισσότερα κοινωνικά μέτρα. Είχε έντονο πατριωτικό και αντιδυτικό λόγο και εναντιωνόταν σε πολλές από τις μεταρρυθμίσεις του Τρικούπη, θεωρώντας τις επιζήμιες για τον απλό λαό. Υποστήριζε την επεκτατική εξωτερική πολιτική, κάτι που τον έκανε δημοφιλή σε εθνικιστικούς κύκλους.

Ο Πολιτικός Ανταγωνισμός και οι Συνέπειές του

Η πολιτική διαμάχη μεταξύ των δύο ανδρών οδήγησε σε συνεχείς εναλλαγές κυβερνήσεων και αστάθεια. Από το 1875 έως το 1895, η εξουσία άλλαζε συχνά χέρια, καθώς οι υποστηρικτές του ενός και του άλλου προσπαθούσαν να επιβάλουν τις πολιτικές τους.

- Ο **Τρικούπης** κυβέρνησε επανειλημμένα (κυρίως μεταξύ 1875-1895), αλλά πολλές φορές αναγκάστηκε να παραιτηθεί λόγω της αντίδρασης του λαού και της πολιτικής πίεσης από τον Δηλιγιάννη.
- Ο **Δηλιγιάννης**, από την πλευρά του, ανέβαινε στην εξουσία εκμεταλλευόμενος τη δυσανεξία των πολιτών προς τα μεταρρυθμιστικά μέτρα του Τρικούπη, αλλά συχνά η διακυβέρνησή του οδηγούσε σε οικονομική αδυναμία και κρίσεις.

Η πιο χαρακτηριστική στιγμή της ήττας του Τρικούπη ήταν το 1893, όταν η Ελλάδα κήρυξε πτώχευση με την περίφημη φράση του: **"Δυστυχώς, επτωχεύσαμεν"**. Η οικονομική δυσπραγία και η επιβάρυνση του λαού έδωσαν στον Δηλιγιάννη την ευκαιρία να ανακτήσει την εξουσία, προσελκύοντας τους ψηφοφόρους με λαϊκιστικές υποσχέσεις.

Κοινωνικός και Πολιτικός Αντίκτυπος

Η διαμάχη Τρικούπη - Δηλιγιάννη είχε σημαντικές επιπτώσεις στη χώρα:

1. **Πολιτική Πόλωση:** Δημιουργήθηκαν δύο αντίπαλα πολιτικά στρατόπεδα που διαμόρφωσαν τον δικομματισμό της εποχής.
2. **Κυβερνητική Αστάθεια:** Οι συχνές εναλλαγές στην εξουσία εμπόδιζαν τη σταθερότητα και τη συνέχιση μακροπρόθεσμων πολιτικών.
3. **Οικονομικές Δυσκολίες:** Οι μεταρρυθμίσεις του Τρικούπη επιβάρυναν οικονομικά τον λαό, ενώ ο λαϊκισμός του Δηλιγιάννη δεν παρείχε βιώσιμες λύσεις.
4. **Εθνικές Περιπέτειες:** Ο ανταγωνισμός επηρέασε και την εξωτερική πολιτική, οδηγώντας τελικά στη Μικρασιατική Καταστροφή (αν και αυτή ήρθε αργότερα, το 1922, η νοοτροπία της επιθετικής πολιτικής ξεκίνησε από τότε).

Η αντιπαράθεση του Χαρίλαου Τρικούπη με τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη δεν ήταν απλά μια προσωπική σύγκρουση αλλά μια βαθύτερη πολιτική και κοινωνική διαμάχη που διαμόρφωσε τη σύγχρονη ελληνική πολιτική σκηνή. Η σύγκρουση ανάμεσα στον εκσυγχρονισμό και τον λαϊκισμό επηρέασε την πορεία της Ελλάδας και έθεσε τις βάσεις για πολλά από τα πολιτικά διλήμματα που αντιμετώπισε η χώρα τον 20ό αιώνα.

4. Κληρονομιά και Συμπέρασμα

Ο Χαρίλαος Τρικούπης υπήρξε η **κορυφαία πολιτική προσωπικότητα** του 19ου αιώνα στην Ελλάδα, θέτοντας τις βάσεις για τον **εκσυγχρονισμό του κράτους και την είσοδό του στη σύγχρονη εποχή**. Αν και η πολιτική του **αντιμετώπισε αντιδράσεις και οδήγησε στην πτώχευση του 1893**, τα μέτρα και οι μεταρρυθμίσεις του είχαν **μακροπρόθεσμο θετικό αντίκτυπο** στη διαμόρφωση της Ελλάδας ως σύγχρονου κράτους.

4.1. Η Οικονομική Κληρονομιά του Τρικούπη

Ο Τρικούπης είχε έναν **οικονομικό οραματισμό**, βασισμένο στην ανάπτυξη των **υποδομών, τη δημοσιονομική σταθερότητα και τον εκσυγχρονισμό του κράτους**. Αν και η πολιτική του οδήγησε στην πτώχευση, το οικονομικό μοντέλο που προώθησε συνέβαλε **στην οργάνωση της οικονομίας και στη μελλοντική της ανάκαμψη**.

1.1 Οικονομικές Μεταρρυθμίσεις

- **Ανάπτυξη Υποδομών:** Η κατασκευή σιδηροδρομικού δικτύου, δρόμων και η Διώρυγα της Κορίνθου ενίσχυσαν την οικονομία.
- **Ξένες Επενδύσεις:** Προσπάθησε να ενισχύσει την οικονομία μέσω εξωτερικών κεφαλαίων.
- **Δημοσιονομική Σταθερότητα:** Αν και επιβάρυνε τον λαό με φόρους, στόχευε στη **μακροπρόθεσμη οικονομική αυτονομία**.
- ♦ **Μακροπρόθεσμα Οφέλη:** Παρά την πτώχευση, οι οικονομικές πολιτικές του Τρικούπη αποτέλεσαν τη **βάση για τη μετέπειτα βιομηχανική και εμπορική ανάπτυξη της Ελλάδας**.

4.2. Διοικητική και Πολιτική Κληρονομιά

4.2.1 Εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης

- Οργάνωσε **γραφειοκρατικούς μηχανισμούς**, μειώνοντας τη διαφθορά και την αυθαιρεσία στη διοίκηση.
- Προώθησε τη **διαφάνεια και την αξιοκρατία**, αν και η πολιτική αστάθεια και ο λαϊκισμός περιόρισαν τα αποτελέσματα.

- Εισήγαγε τη λογική του **προγραμματισμού και της οικονομικής πειθαρχίας στη διαχείριση του κράτους.**

4.2.2 Καθιέρωση του Κοινοβουλευτισμού

- Ο Τρικούπης ενίσχυσε την αρχή της **δεδηλωμένης** (1875), που όριζε ότι η κυβέρνηση πρέπει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής.
- **Μείωσε τις παρεμβάσεις του βασιλιά** στη διακυβέρνηση, θέτοντας τη βάση για τη μετέπειτα εξέλιξη της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.
- ♦ **Μακροπρόθεσμο Αποτέλεσμα:** Η καθιέρωση ενός **πιο οργανωμένου κρατικού μηχανισμού** και η θεσμική οργάνωση του πολιτικού συστήματος αποτελούν σημαντικά στοιχεία της κληρονομιάς του.

4.3. Κοινωνική Κληρονομιά

4.3.1 Εκσυγχρονισμός της Κοινωνίας

- Προώθησε την **εκπαίδευση και την τεχνολογική πρόοδο**, αν και τα αποτελέσματα ήταν περιορισμένα λόγω των οικονομικών προβλημάτων.
- Ενίσχυσε τη **μεσαία τάξη και την αστική οικονομία**, βάζοντας τα θεμέλια για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα.

4.3.2 Διάσπαση του Πολιτικού Σώματος

- Η πολιτική του δημιούργησε **δικομματισμό** και πολιτική πόλωση (Τρικουπικοί vs Δηλιγιαννικοί), κάτι που επηρέασε τη μετέπειτα πολιτική ιστορία της Ελλάδας.
- Η αντίθεση του με τον λαϊκιστή Θεόδωρο Δηλιγιάννη διαμόρφωσε τα δύο μεγάλα πολιτικά στρατόπεδα στην Ελλάδα για δεκαετίες.
- ♦ **Μακροπρόθεσμο Αποτέλεσμα:** Η κοινωνική και πολιτική σύγκρουση μεταξύ εκσυγχρονιστών και λαϊκιστών **διαμόρφωσε την πολιτική ταυτότητα της χώρας**, επηρεάζοντας ακόμη και τις σύγχρονες εξελίξεις.

4.4. Πτώχευση 1893: Αποτυχία ή Αναγκαία Θυσία;

Η πτώχευση του 1893 αποτελεί **μία από τις πιο αμφιλεγόμενες στιγμές στην πολιτική καριέρα του Τρικούπη.**

4.4.1 Αιτίες της Πτώχευσης

- **Υπερβολικός δανεισμός** για χρηματοδότηση υποδομών.
- **Ανεπάρκεια φορολογικών εσόδων** για την αποπληρωμή των χρεών.
- **Λαϊκή δυσαρέσκεια** λόγω της αυξημένης φορολογίας.

4.4.2 Επιπτώσεις

- Οδήγησε σε **οικονομική κρίση και κυβερνητική αναταραχή**.
- Αποδυνάμωσε τον Τρικούπη και έδωσε την ευκαιρία στον Δηλιγιάννη να πάρει την εξουσία.
- Ανάγκασε την Ελλάδα να δεχθεί **διεθνή οικονομικό έλεγχο το 1897**.

♦ **Ιστορική Αποτίμηση:** Παρά τις οικονομικές δυσκολίες, η πολιτική του Τρικούπη έθεσε τις **βάσεις για την εκβιομηχάνιση και τον εκσυγχρονισμό της Ελλάδας**, αν και η άμεση αποτυχία του με την πτώχευση επισκίασε το έργο του.

4.5. Μακροπρόθεσμη Επίδραση: Πώς ο Τρικούπης Έθεσε τις Βάσεις για τον 20ό Αιώνα

Παρότι ο Τρικούπης δεν πρόλαβε να δει την **πλήρη εφαρμογή του οράματός του**, οι μεταρρυθμίσεις του επηρέασαν καθοριστικά τη μελλοντική πορεία της Ελλάδας:

- Ο εκσυγχρονισμός της διοίκησης **έθεσε τις βάσεις για το οργανωμένο κράτος του 20ού αιώνα**.
- Οι οικονομικές και δημοσιονομικές του πολιτικές **επηρέασαν τη διαχείριση των κρατικών οικονομικών**.
- Η ανάπτυξη των υποδομών (δρόμοι, σιδηρόδρομοι, διώρυγα Κορίνθου) **βοήθησε στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας τις επόμενες δεκαετίες**.
- ♦ **Κρίσιμη Ιστορική Διαπίστωση:** Αν και η πολιτική του προκάλεσε **αντιδράσεις, οικονομικές κρίσεις και πολιτική πόλωση**, η συνεισφορά του **ξεπέρασε το προσωπικό του κόστος**, αφήνοντας **κληρονομιά που επέτρεψε στην Ελλάδα να εξελιχθεί σε ένα σύγχρονο κράτος**.

Ερωτήσεις Πολλαπλής Επιλογής

1. Ποια ήταν η βασική αλλαγή που έφερε η Αρχή της Δεδηλωμένης το 1875;

- A) Ο βασιλιάς διατήρησε το δικαίωμα να διορίζει όποιον πρωθυπουργό επιθυμεί.
- B) Ο πρωθυπουργός έπρεπε να έχει την εμπιστοσύνη της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.
- Γ) Καταργήθηκε η μοναρχία και η Ελλάδα έγινε δημοκρατία.
- Δ) Ο βασιλιάς απέκτησε περισσότερες εξουσίες στον διορισμό υπουργών.

✓ **Σωστή απάντηση: B) Ο πρωθυπουργός έπρεπε να έχει την εμπιστοσύνη της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.**

♦ **Ανάλυση:** Πριν το 1875, ο βασιλιάς είχε την απόλυτη εξουσία να διορίζει οποιονδήποτε πρωθυπουργό επιθυμούσε, ανεξάρτητα από το αν είχε την πλειοψηφία στη Βουλή. Με την Αρχή της Δεδηλωμένης, η επιλογή του πρωθυπουργού έπρεπε να βασίζεται στη λαϊκή ψήφο και στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία, γεγονός που ενίσχυσε τον κοινοβουλευτισμό στην Ελλάδα.

2. Ποιος πολιτικός διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην καθιέρωση της Αρχής της Δεδηλωμένης;

- A) Θεόδωρος Δηλιγιάννης
- B) Χαρίλαος Τρικούπης
- Γ) Ελευθέριος Βενιζέλος
- Δ) Ιωάννης Καποδίστριας

✓ **Σωστή απάντηση: B) Χαρίλαος Τρικούπης**

♦ **Ανάλυση:** Ο Χαρίλαος Τρικούπης ήταν ένθερμος υποστηρικτής του κοινοβουλευτισμού και του εκδημοκρατισμού του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Στο περίφημο άρθρο του «Τις πταίει;» το 1874, άσκησε σφοδρή κριτική στον βασιλιά Γεώργιο Α', κατηγορώντας τον για πολιτική αστάθεια λόγω της αυθαίρετης επιλογής πρωθυπουργών. Η πίεση που δημιουργήθηκε οδήγησε στην καθιέρωση της Αρχής της Δεδηλωμένης το 1875.

3. Ποιο ήταν το κύριο πρόβλημα του πολιτικού συστήματος πριν από την Αρχή της Δεδηλωμένης;

- A) Ο πρωθυπουργός διοριζόταν από τον βασιλιά χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κοινοβουλευτική πλειοψηφία.
- B) Δεν υπήρχαν εκλογές στη χώρα.
- Γ) Ο πρωθυπουργός έπρεπε να έχει την έγκριση των Μεγάλων Δυνάμεων.
- Δ) Η Ελλάδα δεν είχε Σύνταγμα.

✓ **Σωστή απάντηση: A) Ο πρωθυπουργός διοριζόταν από τον βασιλιά χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κοινοβουλευτική πλειοψηφία.**

♦ **Ανάλυση:** Πριν το 1875, η βασιλική εξουσία ήταν απόλυτη όσον αφορά τον διορισμό πρωθυπουργών, γεγονός που οδηγούσε σε **κυβερνήσεις χωρίς λαϊκή νομιμοποίηση**. Αυτό προκαλούσε **πολιτική αστάθεια** και συχνές κυβερνητικές κρίσεις. Η Αρχή της Δεδηλωμένης άλλαξε αυτό το καθεστώς, επιβάλλοντας την κοινοβουλευτική αρχή στη διακυβέρνηση.

4. Ποια ήταν η συνέπεια της εφαρμογής της Αρχής της Δεδηλωμένης στην πολιτική ζωή της Ελλάδας;

- A) Ενίσχυση του κοινοβουλευτισμού και περιορισμός της βασιλικής εξουσίας.
- B) Κατάργηση της μοναρχίας και εγκαθίδρυση δημοκρατίας.
- Γ) Αύξηση της δύναμης του βασιλιά στις εκλογές.
- Δ) Διχασμός της χώρας και εμφύλιος πόλεμος.

✓ **Σωστή απάντηση: A) Ενίσχυση του κοινοβουλευτισμού και περιορισμός της βασιλικής εξουσίας.**

♦ **Ανάλυση:** Η Αρχή της Δεδηλωμένης **περιόρισε τον ρόλο του βασιλιά** στην πολιτική διακυβέρνηση, αφού πλέον δεν μπορούσε να διορίζει αυθαίρετα κυβερνήσεις. Αυτό συνέβαλε στη **δημοκρατικότερη λειτουργία του πολιτεύματος** και στη σταδιακή ανάπτυξη ενός σταθερού κοινοβουλευτικού συστήματος στην Ελλάδα.

5. Σε ποιο ιστορικό γεγονός οδήγησε η δημοσίευση του άρθρου «Τις πταίει;» του Χαρίλαου Τρικούπη;

- A) Στην εκθρόνιση του βασιλιά Γεώργιου Α'.
- B) Στην επαναφορά της απόλυτης μοναρχίας.
- Γ) Στη σύλληψη του Τρικούπη και την καθιέρωση της Αρχής της Δεδηλωμένης.
- Δ) Στην υπογραφή του πρώτου ελληνικού Συντάγματος.

✓ Σωστή απάντηση: Γ) Στη σύλληψη του Τρικούπη και την καθιέρωση της Αρχής της Δεδηλωμένης.

♦ **Ανάλυση:** Το 1874, ο Χαρίλαος Τρικούπης έγραψε το άρθρο «Τις πταίει;», όπου κατηγορούσε τον βασιλιά για την πολιτική αστάθεια που επικρατούσε στη χώρα. Το άρθρο προκάλεσε την οργή του βασιλιά και την προσωρινή σύλληψη του Τρικούπη. Ωστόσο, το άρθρο είχε τόσο μεγάλη απήχηση στον λαό που **ανάγκασε τον βασιλιά να αποδεχθεί την Αρχή της Δεδηλωμένης το 1875.**

6. Πώς επηρέασε η Αρχή της Δεδηλωμένης τη λειτουργία των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα;

- A) Καθιέρωσε ένα πιο σταθερό κομματικό σύστημα βασισμένο σε κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες.
- B) Απαγόρευσε τη δημιουργία νέων πολιτικών κομμάτων.
- Γ) Έδωσε στον βασιλιά την εξουσία να ιδρύει πολιτικά κόμματα.
- Δ) Οδήγησε στη διάλυση όλων των κομμάτων της εποχής.

✓ Σωστή απάντηση: A) Καθιέρωσε ένα πιο σταθερό κομματικό σύστημα βασισμένο σε κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες.

♦ **Ανάλυση:** Πριν το 1875, τα πολιτικά κόμματα δεν είχαν σταθερή δομή, καθώς οι κυβερνήσεις εναλλάσσονταν αυθαίρετα ανάλογα με τις επιθυμίες του βασιλιά. Με την εφαρμογή της Αρχής της Δεδηλωμένης, τα κόμματα απέκτησαν μεγαλύτερη συνοχή και επιδίωξαν να κερδίζουν κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες για να σχηματίσουν κυβερνήσεις.

7. Γιατί ο Χαρίλαος Τρικούπης κατέφυγε στον εξωτερικό δανεισμό;

- A) Για να αποπληρώσει παλιά χρέη της Ελλάδας.
- B) Για να χρηματοδοτήσει μεγάλα έργα υποδομής και εκσυγχρονισμού.
- Γ) Για να δημιουργήσει έναν ισχυρό στρατό και να επεκτείνει τα σύνορα της χώρας.
- Δ) Για να ενισχύσει τις βιομηχανικές επενδύσεις των επιχειρηματιών της εποχής.

☒ **Σωστή απάντηση: B) Για να χρηματοδοτήσει μεγάλα έργα υποδομής και εκσυγχρονισμού.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης πίστευε πως ο εκσυγχρονισμός της Ελλάδας περνούσε μέσα από την ανάπτυξη των υποδομών, όπως δρόμοι, σιδηρόδρομοι και λιμάνια. Για τον λόγο αυτό, προσέφυγε σε εξωτερικά δάνεια, κυρίως από τη Βρετανία και τη Γαλλία. Ωστόσο, η πολιτική αυτή οδήγησε σε υπερχρέωση και τελικά στην πτώχευση του 1893.

8. Ποια ήταν η βασική συνέπεια της φορολογικής μεταρρύθμισης του Τρικούπη;

- A) Η χώρα αύξησε τα έσοδά της και αποπλήρωσε τα χρέη της.
- B) Οι νέοι φόροι προκάλεσαν αντιδράσεις, κυρίως από τα λαϊκά στρώματα.
- Γ) Οδήγησε σε μεγάλη ανάπτυξη της οικονομίας και μείωση της ανεργίας.
- Δ) Μείωσε τη φορολογία για τους αγρότες και τους εμπόρους.

☒ **Σωστή απάντηση: B) Οι νέοι φόροι προκάλεσαν αντιδράσεις, κυρίως από τα λαϊκά στρώματα.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης αύξησε τη φορολογία για να στηρίξει τα έργα του και να αποπληρώσει τα δάνεια. Ωστόσο, αυτό έπληξε κυρίως τους αγρότες και τα λαϊκά στρώματα, προκαλώντας έντονη δυσαρέσκεια. Οι αντιδράσεις αυτές εκφράστηκαν και πολιτικά, με την ενίσχυση του Θεόδωρου Δηλιγιάννη, ο οποίος υποσχόταν φοροελαφρύνσεις.

9. Ποιο ήταν το μεγαλύτερο έργο υποδομής που ολοκληρώθηκε κατά τη διακυβέρνηση του Τρικούπη;

- A) Η δημιουργία του πρώτου μετρό στην Αθήνα.
- B) Η διάνοιξη της Διώρυγας της Κορίνθου.
- Γ) Η κατασκευή του πρώτου αεροδρομίου στην Ελλάδα.
- Δ) Η ανέγερση του Παναθηναϊκού Σταδίου.

✓ **Σωστή απάντηση: Β) Η διάνοιξη της Διώρυγας της Κορίνθου.**

♦ **Ανάλυση:** Η Διώρυγα της Κορίνθου, που ολοκληρώθηκε το 1893, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα τεχνικά έργα της εποχής. Διευκόλυνε τη ναυσιπλοΐα μεταξύ Ιονίου και Αιγαίου Πελάγους, μειώνοντας τις θαλάσσιες αποστάσεις και ενισχύοντας το εμπόριο. Παρότι η πτώχευση του 1893 επισκίασε το έργο, η σημασία της διώρυγας ήταν τεράστια για τη ναυτιλία.

10. Ποια από τις παρακάτω ενέργειες ανήκει στις μεταρρυθμίσεις του στρατού που προώθησε ο Τρικούπης;

- A) Εισαγωγή νέου, σύγχρονου εξοπλισμού και εκπαίδευση των στρατιωτών.
- B) Κατάργηση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας.
- Γ) Δημιουργία στρατιωτικών βάσεων σε ελληνικά νησιά.
- Δ) Μείωση του αριθμού των στρατιωτών για εξοικονόμηση πόρων.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Εισαγωγή νέου, σύγχρονου εξοπλισμού και εκπαίδευση των στρατιωτών.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης προσπάθησε να εκσυγχρονίσει τον ελληνικό στρατό, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικός. Επένδυσε σε νέα όπλα και εξοπλισμό, καθώς και στη βελτίωση της στρατιωτικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, οι οικονομικές δυσκολίες περιόρισαν την επιτυχία αυτών των μεταρρυθμίσεων.

11. Ποιος ήταν ο κύριος λόγος της πτώχευσης του 1893;

- A) Ο πόλεμος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.
- B) Η υπερβολική εξάρτηση από τα ξένα δάνεια και η αδυναμία αποπληρωμής τους.
- Γ) Η πτώση της αγροτικής παραγωγής λόγω φυσικών καταστροφών.
- Δ) Η επιβολή διεθνούς εμπορικού αποκλεισμού στην Ελλάδα.

✓ **Σωστή απάντηση: Β) Η υπερβολική εξάρτηση από τα ξένα δάνεια και η αδυναμία αποπληρωμής τους.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης είχε βασίσει την ανάπτυξη της χώρας στον εξωτερικό δανεισμό. Όμως, η Ελλάδα δεν μπορούσε να αποπληρώσει τα δάνεια λόγω της βαριάς φορολογίας και των οικονομικών δυσκολιών. Αυτό οδήγησε στη διάσημη δήλωσή του στη Βουλή: «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν».

12. Πώς επηρέασε ο Τρικούπης τη δημόσια διοίκηση της χώρας;

- A) Μείωσε τη διαφθορά και οργάνωσε καλύτερα τις κρατικές υπηρεσίες.
- B) Κατάργησε το ελληνικό Σύνταγμα και κυβέρνησε με απόλυτη εξουσία.
- Γ) Δημιούργησε νέα δικαστήρια και εισήγαγε τη θανατική ποινή.
- Δ) Ενίσχυσε τη δύναμη των τοπικών κοινοτήτων δίνοντας τους περισσότερη αυτονομία.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Μείωσε τη διαφθορά και οργάνωσε καλύτερα τις κρατικές υπηρεσίες.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης ήθελε να δημιουργήσει ένα σύγχρονο, οργανωμένο κράτος με αποτελεσματικές υπηρεσίες. Καταπολέμησε τη γραφειοκρατία και τη διαφθορά, ενώ προσπάθησε να δημιουργήσει ένα σταθερό φορολογικό σύστημα.

13. Πώς επηρέασε το σιδηροδρομικό δίκτυο την Ελλάδα;

- A) Βοήθησε την ανάπτυξη του εμπορίου και τη σύνδεση των πόλεων.
- B) Οδήγησε στη μείωση των αγροτικών καλλιεργειών.
- Γ) Μείωσε τη μεταναστευτική ροή προς την Αμερική.
- Δ) Αντικατέστησε τα καράβια ως κύριο μέσο μεταφοράς.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Βοήθησε την ανάπτυξη του εμπορίου και τη σύνδεση των πόλεων.**

♦ **Ανάλυση:** Το σιδηροδρομικό δίκτυο που κατασκευάστηκε την περίοδο του Τρικούπη βοήθησε σημαντικά τη μετακίνηση ανθρώπων και προϊόντων. Η βελτίωση των μεταφορών συνέβαλε στην ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας.

14. Ποιο ήταν το κύριο όραμα του Χαρίλαου Τρικούπη για την Ελλάδα;

- A) Να μετατρέψει την Ελλάδα σε στρατιωτική δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο.
- B) Να εκσυγχρονίσει την οικονομία, τις υποδομές και τη δημόσια διοίκηση.
- Γ) Να επεκτείνει τα ελληνικά σύνορα με νέους πολέμους κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- Δ) Να μειώσει τον ρόλο της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία.

☒ **Σωστή απάντηση: Β) Να εκσυγχρονίσει την οικονομία, τις υποδομές και τη δημόσια διοίκηση.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης ήθελε να μετατρέψει την Ελλάδα σε ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος. Πίστευε ότι η χώρα μπορούσε να αναπτυχθεί μέσω μεγάλων δημόσιων έργων, οικονομικών μεταρρυθμίσεων και εκσυγχρονισμού της κρατικής μηχανής.

15. Ποια ήταν η κύρια αντίθεση ανάμεσα στον Χαρίλαο Τρικούπη και τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη;

- A) Ο Τρικούπης υποστήριζε τον εκσυγχρονισμό, ενώ ο Δηλιγιάννης τον λαϊκισμό.
- B) Ο Τρικούπης ήθελε να μειώσει τη φορολογία, ενώ ο Δηλιγιάννης να την αυξήσει.
- Γ) Ο Τρικούπης προωθούσε τη Μεγάλη Ιδέα, ενώ ο Δηλιγιάννης ήταν αντίθετος σε αυτή.
- Δ) Ο Τρικούπης υποστήριζε τη μοναρχία, ενώ ο Δηλιγιάννης τη δημοκρατία.

☒ **Σωστή απάντηση: Α) Ο Τρικούπης υποστήριζε τον εκσυγχρονισμό, ενώ ο Δηλιγιάννης τον λαϊκισμό.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Χαρίλαος Τρικούπης επικεντρώθηκε σε μεταρρυθμίσεις που στόχευαν στον εκσυγχρονισμό του κράτους, ενώ ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης ήταν λαϊκιστής πολιτικός, που υποσχόταν ελάφρυνση των φόρων και άσκηση πολιτικής υπέρ των λαϊκών στρωμάτων. Η αντιπαράθεση μεταξύ των δύο διαμόρφωσε την πολιτική σκηνή του 19ου αιώνα.

16. Πώς επηρέασε ο Τρικούπης τη ναυτιλία και το εμπόριο στην Ελλάδα;

- A) Κατασκεύασε τη Διώρυγα της Κορίνθου, διευκολύνοντας τη ναυσιπλοΐα.
- B) Κατάργησε τους φόρους στα ελληνικά εμπορικά πλοία.
- Γ) Ανέπτυξε το πρώτο μεγάλο εμπορικό λιμάνι στον Πειραιά.
- Δ) Έδωσε οικονομικά κίνητρα για τη δημιουργία ελληνικών ναυπηγείων.

☒ **Σωστή απάντηση: Α) Κατασκεύασε τη Διώρυγα της Κορίνθου, διευκολύνοντας τη ναυσιπλοΐα.**

♦ **Ανάλυση:** Η Διώρυγα της Κορίνθου ολοκληρώθηκε το **1893** και αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα δημόσια έργα της εποχής. Σύνδεσε το Ιόνιο Πέλαγος με το Αιγαίο, μειώνοντας σημαντικά τον χρόνο των θαλάσσιων μεταφορών και ενισχύοντας το ελληνικό εμπόριο.

17. Γιατί οι μεταρρυθμίσεις του Τρικούπη δεν είχαν την απόλυτη στήριξη του λαού;

- A) Επειδή αύξησε τη φορολογία, επιβαρύνοντας κυρίως τους αγρότες και τα λαϊκά στρώματα.
- B) Επειδή περιόρισε την ελευθερία του Τύπου και έλεγχε τις πολιτικές εφημερίδες.
- Γ) Επειδή απαγόρευσε τη συμμετοχή πολιτών στις εκλογές.
- Δ) Επειδή επέβαλε αυστηρούς νόμους για τον περιορισμό των εξαγωγών προϊόντων.

☒ **Σωστή απάντηση: Α) Επειδή αύξησε τη φορολογία, επιβαρύνοντας κυρίως τους αγρότες και τα λαϊκά στρώματα.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης επέβαλε νέους φόρους για να χρηματοδοτήσει τα μεγάλα έργα του, αλλά αυτό προκάλεσε δυσαρέσκεια, κυρίως στους αγρότες και τους φτωχότερους πολίτες. Η αυξημένη φορολογία έγινε βασικό σημείο κριτικής από τους πολιτικούς του αντιπάλους, όπως ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης.

18. Ποια ήταν η μεγαλύτερη αποτυχία της οικονομικής πολιτικής του Τρικούπη;

- A) Η αποτυχία του να αποτρέψει την πτώχευση του 1893.
- B) Η αδυναμία του να κατασκευάσει νέες βιομηχανίες.
- Γ) Η μη τήρηση των φορολογικών νόμων από το κράτος.
- Δ) Η άρνησή του να δεχτεί δάνεια από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Η αποτυχία του να αποτρέψει την πτώχευση του 1893.**

♦ **Ανάλυση:** Παρά τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού, η Ελλάδα **δεν μπορούσε να αποπληρώσει τα ξένα δάνεια** και το 1893 ο Τρικούπης ανακοίνωσε στη Βουλή τη διάσημη φράση «**Δυστυχώς επτωχεύσαμεν**». Η πτώχευση αυτή ήταν ένα μεγάλο πλήγμα για την πολιτική του και οδήγησε στην **πτώση της κυβέρνησής του**.

19. Ποιο ήταν το κύριο χαρακτηριστικό των δημόσιων έργων του Τρικούπη;

- Α) Επικεντρώθηκαν κυρίως στη βελτίωση των συγκοινωνιών και της ναυσιπλοΐας.
- Β) Αφορούσαν κυρίως την κατασκευή στρατιωτικών οχυρώσεων.
- Γ) Είχαν ως κύριο στόχο τη στήριξη των ελληνικών βιομηχανιών.
- Δ) Ήταν μικρής κλίμακας και περιορίζονταν μόνο στην Αθήνα.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Επικεντρώθηκαν κυρίως στη βελτίωση των συγκοινωνιών και της ναυσιπλοΐας.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης επένδυσε σε **σιδηρόδρομους, δρόμους και λιμάνια**, ώστε να συνδεθούν οι περιοχές της χώρας και να διευκολυνθεί το εμπόριο. Η Διώρυγα της Κορίνθου και η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα.

20. Ποιο ήταν το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας τη δεκαετία του 1870;

- Α) Ήταν βιομηχανική και τεχνολογικά ανεπτυγμένη.
- Β) Ήταν κατά βάση αγροτική, με ελάχιστη βιομηχανική ανάπτυξη.
- Γ) Βασιζόταν κυρίως στη ναυτιλία και το διεθνές εμπόριο.
- Δ) Διέθετε ένα ισχυρό τραπεζικό σύστημα που στήριζε τις επενδύσεις.

✓ **Σωστή απάντηση: Β) Ήταν κατά βάση αγροτική, με ελάχιστη βιομηχανική ανάπτυξη.**

♦ **Ανάλυση:** Κατά τη δεκαετία του 1870, η ελληνική οικονομία στηριζόταν κυρίως στη **γεωργία και την κτηνοτροφία**, ενώ η βιομηχανία ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Οι αγρότες χρησιμοποιούσαν παραδοσιακές μεθόδους, γεγονός που περιόριζε την

παραγωγικότητα και την ανάπτυξη. Η έλλειψη επενδύσεων και ενός ισχυρού τραπεζικού συστήματος δυσχέραινε την εκβιομηχάνιση της χώρας.

21. Ποιος ήταν ο κύριος παράγοντας που καθιστούσε την ελληνική οικονομία ευάλωτη στις κρίσεις;

- A) Η εξάρτηση από τη γεωργία και τις καιρικές συνθήκες.
- B) Η υπερβολική παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων.
- Γ) Ο περιορισμός των εξαγωγών προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία.
- Δ) Ο μεγάλος αριθμός μεταναστών που εγκατέλειπε τη χώρα.

☒ **Σωστή απάντηση: A) Η εξάρτηση από τη γεωργία και τις καιρικές συνθήκες.**

♦ **Ανάλυση:** Η ελληνική οικονομία ήταν **κατά κύριο λόγο αγροτική**, γεγονός που την καθιστούσε ευάλωτη στις **καιρικές μεταβολές** και στις **διακυμάνσεις των διεθνών αγορών**. Οι μικρές καλλιέργειες και η περιορισμένη χρήση τεχνολογίας μείωναν τη γεωργική παραγωγή, καθιστώντας δύσκολη την οικονομική ανάπτυξη.

22. Γιατί η ελληνική κυβέρνηση αντιμετώπιζε δυσκολίες στη συγκέντρωση φορολογικών εσόδων;

- A) Οι πολίτες αρνούσαν να πληρώνουν φόρους για λόγους ιδεολογίας.
- B) Η οικονομία ήταν υπανάπτυκτη και πολλοί δεν είχαν τη δυνατότητα να πληρώσουν.
- Γ) Η χώρα είχε μεγάλα εμπορικά πλεονάσματα που έκαναν τη φορολογία περιττή.
- Δ) Οι ξένες δυνάμεις απαγόρευαν την επιβολή φόρων στους Έλληνες πολίτες.

☒ **Σωστή απάντηση: B) Η οικονομία ήταν υπανάπτυκτη και πολλοί δεν είχαν τη δυνατότητα να πληρώσουν.**

♦ **Ανάλυση:** Η ελληνική κυβέρνηση **δυσκολευόταν να συγκεντρώσει επαρκή φορολογικά έσοδα**, καθώς η οικονομία της χώρας ήταν **αδύναμη** και **πολλοί πολίτες αδυνατούσαν να πληρώσουν**. Αυτό ανάγκασε το κράτος να προσφύγει στον **εξωτερικό δανεισμό**, γεγονός που αύξησε το δημόσιο χρέος και δημιούργησε μακροπρόθεσμα οικονομικά προβλήματα.

23. Ποια ήταν η συνέπεια της έλλειψης βιομηχανικών και οικονομικών υποδομών στην Ελλάδα;

- A) Η χώρα δυσκολευόταν να αναπτύξει το εμπόριο και τις μεταφορές της.
- B) Ο πληθυσμός ασχολήθηκε με την εξόρυξη πετρελαίου.
- Γ) Η Ελλάδα έγινε παγκόσμιος ηγέτης στη ναυτιλία.
- Δ) Το κράτος ανέπτυξε ένα προηγμένο τραπεζικό σύστημα για να υποστηρίξει την οικονομία.

☒ **Σωστή απάντηση: A) Η χώρα δυσκολευόταν να αναπτύξει το εμπόριο και τις μεταφορές της.**

♦ **Ανάλυση:** Η έλλειψη δρόμων, σιδηροδρόμων και λιμανιών εμπόδιζε την ανάπτυξη του εμπορίου, καθώς οι μεταφορές ήταν δύσκολες και ακριβές. Το γεγονός αυτό κρατούσε την ελληνική οικονομία πίσω σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία είχαν ήδη αρχίσει τη βιομηχανική ανάπτυξη.

24. Γιατί η Ελλάδα προσέφευγε συχνά σε εξωτερικό δανεισμό;

- A) Επειδή είχε εμπορικά πλεονάσματα που επένδυε σε ξένες αγορές.
- B) Επειδή δεν μπορούσε να συγκεντρώσει αρκετά φορολογικά έσοδα.
- Γ) Επειδή ήθελε να ενισχύσει τον στρατό της και να επεκτείνει τα σύνορά της.
- Δ) Επειδή ήθελε να χρηματοδοτήσει μεγάλες στρατιωτικές εκστρατείες.

☒ **Σωστή απάντηση: B) Επειδή δεν μπορούσε να συγκεντρώσει αρκετά φορολογικά έσοδα.**

♦ **Ανάλυση:** Η ελληνική οικονομία δεν μπορούσε να παράγει **αρκετά έσοδα μέσω της φορολογίας**, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να αναγκάζεται να **καταφεύγει σε εξωτερικά δάνεια** για να καλύψει τις δημόσιες δαπάνες. Αυτά τα δάνεια συχνά είχαν **υψηλά επιτόκια**, επιβαρύνοντας το κράτος με μεγάλο δημόσιο χρέος.

25. Πώς επηρέαζε η στρατιωτική αδυναμία την πολιτική της Ελλάδας τη δεκαετία του 1870;

- A) Δεν μπορούσε να υποστηρίξει τη Μεγάλη Ιδέα και να διεκδικήσει νέα εδάφη.
B) Ο ελληνικός στρατός ήταν ο ισχυρότερος στα Βαλκάνια.
Γ) Η Ελλάδα αναγκάστηκε να γίνει σύμμαχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
Δ) Ο στρατός χρησιμοποιούνταν κυρίως για την κατασκευή δημοσίων έργων.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Δεν μπορούσε να υποστηρίξει τη Μεγάλη Ιδέα και να διεκδικήσει νέα εδάφη.**

♦ **Ανάλυση:** Η Ελλάδα είχε **ασθενείς ένοπλες δυνάμεις**, γεγονός που την εμποδίζει να προωθήσει τη **Μεγάλη Ιδέα** (την επέκταση των ελληνικών συνόρων). Αυτό σήμαινε ότι η χώρα **δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί ισχυρότερες δυνάμεις**, όπως η Οθωμανική Αυτοκρατορία, με αποτέλεσμα τη **συνεχή πολιτική αστάθεια και απογοήτευση**.

26. Τι χαρακτήριζε τη δημόσια διοίκηση της Ελλάδας εκείνη την εποχή;

- A) Ήταν αποτελεσματική και καλά οργανωμένη.
B) Ήταν αναποτελεσματική, γραφειοκρατική και γεμάτη διαφθορά.
Γ) Ήταν διεθνώς αναγνωρισμένη ως υπόδειγμα διοίκησης.
Δ) Ήταν πλήρως αυτοματοποιημένη και τεχνολογικά προηγμένη.

✓ **Σωστή απάντηση: Β) Ήταν αναποτελεσματική, γραφειοκρατική και γεμάτη διαφθορά.**

♦ **Ανάλυση:** Η ελληνική δημόσια διοίκηση χαρακτηριζόταν από **γραφειοκρατία, διαφθορά και έλλειψη αποτελεσματικότητας**. Οι δημόσιες υπηρεσίες ήταν ανεπαρκείς, ενώ η κρατική λειτουργία εμποδιζόταν από **κακοδιαχείριση και πολιτικές παρεμβάσεις**.

27. Ποια ήταν η κύρια συνέπεια της έλλειψης τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1870;

- A) Η αδυναμία του κράτους να δανειστεί χρήματα από το εσωτερικό και η εξάρτηση από τον εξωτερικό δανεισμό.
B) Η ενίσχυση της γεωργικής παραγωγής μέσω κρατικών επενδύσεων.
Γ) Η αύξηση των εγχώριων επενδύσεων λόγω της ελεύθερης αγοράς.

Δ) Η σταδιακή αντικατάσταση των αγροτικών οικονομικών δραστηριοτήτων από τη βιομηχανία.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Η αδυναμία του κράτους να δανειστεί χρήματα από το εσωτερικό και η εξάρτηση από τον εξωτερικό δανεισμό.**

♦ **Ανάλυση:** Το **ανεπαρκές τραπεζικό σύστημα** δεν μπορούσε να υποστηρίξει την ανάπτυξη της οικονομίας, αναγκάζοντας το ελληνικό κράτος να προσφεύγει σε **εξωτερικά δάνεια** με δυσμενείς όρους. Αυτό οδήγησε σε αυξανόμενη **εξάρτηση από ξένες δυνάμεις** και διόγκωση του δημόσιου χρέους.

28. Γιατί η έλλειψη σιδηροδρομικού δικτύου επηρέαζε αρνητικά την οικονομία της Ελλάδας;

Α) Εμπόδιζε τη σύνδεση των αγροτικών περιοχών με τις πόλεις και τα λιμάνια.

Β) Αύξανε την εξάρτηση της χώρας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Γ) Περιορίζε την κινητικότητα του πληθυσμού και απέτρεπε τη μετανάστευση.

Δ) Δημιουργούσε προβλήματα στη στρατιωτική διοργάνωση.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Εμπόδιζε τη σύνδεση των αγροτικών περιοχών με τις πόλεις και τα λιμάνια.**

♦ **Ανάλυση:** Η **απουσία σιδηροδρομικού δικτύου** δυσχέραινε την **εμπορική δραστηριότητα**, καθώς οι αγρότες δεν μπορούσαν εύκολα να μεταφέρουν τα προϊόντα τους στις μεγάλες πόλεις και στα λιμάνια για εξαγωγή. Αυτό κρατούσε την οικονομία σε μια **τοπική και χαμηλής παραγωγικότητας κλίμακα**.

29. Ποια από τις παρακάτω ήταν μία έμμεση επίδραση της αδυναμίας του ελληνικού κράτους να συγκεντρώσει φορολογικά έσοδα;

Α) Η δημιουργία ισχυρού ιδιωτικού τομέα που αναπλήρωνε το κενό του κράτους.

Β) Η αύξηση της διαφθοράς και της πελατειακής σχέσης μεταξύ πολιτικών και πολιτών.

Γ) Η ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων με τις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης.

Δ) Η ταχεία εκβιομηχάνιση και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

✓ **Σωστή απάντηση: Β) Η αύξηση της διαφθοράς και της πελατειακής σχέσης μεταξύ πολιτικών και πολιτών.**

♦ **Ανάλυση:** Η αδυναμία του κράτους να συγκεντρώσει **επαρκή φορολογικά έσοδα** οδήγησε σε **πελατειακές σχέσεις**, όπου οι πολιτικοί παρείχαν θέσεις στο δημόσιο και άλλες εξυπηρετήσεις σε αντάλλαγμα για πολιτική υποστήριξη. Αυτό εμπόδιζε την υιοθέτηση δομικών μεταρρυθμίσεων και διαίωνιζε τη **διαφθορά**.

30. Πώς η έλλειψη ενός ισχυρού στρατού επηρέαζε τις διπλωματικές επιδιώξεις της Ελλάδας;

- Α) Περιορίζε τη δυνατότητα διεκδίκησης εδαφών στο πλαίσιο της Μεγάλης Ιδέας.
- Β) Ενίσχυε τη θέση της Ελλάδας στις διεθνείς διαπραγματεύσεις.
- Γ) Έκανε την Ελλάδα περιφερειακή στρατιωτική δύναμη στα Βαλκάνια.
- Δ) Προκάλεσε στρατιωτική επέμβαση των ευρωπαϊκών δυνάμεων.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Περιορίζε τη δυνατότητα διεκδίκησης εδαφών στο πλαίσιο της Μεγάλης Ιδέας.**

♦ **Ανάλυση:** Η **στρατιωτική αδυναμία** της Ελλάδας σήμαινε ότι δεν μπορούσε να υποστηρίξει ενεργά τη **Μεγάλη Ιδέα**, δηλαδή τη διεκδίκηση εδαφών με ελληνικό πληθυσμό. Αυτό την ανάγκαζε να βασίζεται σε **διπλωματικές κινήσεις και στη βοήθεια ξένων δυνάμεων**, κάτι που συχνά οδηγούσε σε απογοήτευση.

31. Ποια ήταν η κύρια αιτία της χαμηλής παραγωγικότητας στη γεωργία τη δεκαετία του 1870;

- Α) Η χρήση ξεπερασμένων μεθόδων καλλιέργειας και η περιορισμένη χρήση μηχανημάτων.
- Β) Η απαγόρευση εξαγωγής ελληνικών αγροτικών προϊόντων.
- Γ) Η συστηματική καταστροφή των καλλιεργειών από επιδρομές ξένων στρατών.
- Δ) Η έλλειψη ενδιαφέροντος του πληθυσμού για τη γεωργία.

✓ **Σωστή απάντηση: Α) Η χρήση ξεπερασμένων μεθόδων καλλιέργειας και η περιορισμένη χρήση μηχανημάτων.**

♦ **Ανάλυση:** Οι περισσότερες καλλιέργειες ήταν **μικρής κλίμακας** και

χρησιμοποιούσαν **παραδοσιακές τεχνικές**, χωρίς τη χρήση **σύγχρονων μηχανημάτων**. Αυτό καθιστούσε την ελληνική αγροτική παραγωγή **αναποτελεσματική** και μη ανταγωνιστική στις διεθνείς αγορές.

32. Ποιο ήταν το βασικό μειονέκτημα της ελληνικής οικονομίας έναντι των άλλων βαλκανικών χωρών κατά τη δεκαετία του 1870;

- A) Η χαμηλή ανάπτυξη των υποδομών και η δυσκολία μεταφορών.
- B) Η υπερβολική εξάρτηση από τις εξαγωγές προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία.
- Γ) Η ανεπαρκής δημογραφική ανάπτυξη που περιόριζε το εργατικό δυναμικό.
- Δ) Η απαγόρευση των εμπορικών συναλλαγών με τη Ρωσία.

☒ **Σωστή απάντηση: A) Η χαμηλή ανάπτυξη των υποδομών και η δυσκολία μεταφορών.**

♦ **Ανάλυση:** Η έλλειψη **δρόμων, σιδηροδρόμων και λιμανιών** εμποδίζει την ανάπτυξη του εμπορίου και των μεταφορών, καθιστώντας την ελληνική οικονομία **λιγότερο ανταγωνιστική** σε σχέση με τις άλλες βαλκανικές χώρες που είχαν αρχίσει να αναπτύσσουν καλύτερες υποδομές.

33. Ποια ήταν η κύρια πολιτική διαφορά μεταξύ του Χαρίλαου Τρικούπη και του Θεόδωρου Δηλιγιάννη;

- A) Ο Τρικούπης ήταν υπέρμαχος του εκσυγχρονισμού, ενώ ο Δηλιγιάννης εκπροσωπούσε μια πιο λαϊκιστική πολιτική.
- B) Ο Τρικούπης υποστήριζε τη Μεγάλη Ιδέα, ενώ ο Δηλιγιάννης ήταν εναντίον της.
- Γ) Ο Δηλιγιάννης ήταν φιλοδυτικός, ενώ ο Τρικούπης υποστήριζε την απομόνωση της Ελλάδας.
- Δ) Ο Δηλιγιάννης ήταν υπέρ της αύξησης των φόρων, ενώ ο Τρικούπης ήταν κατά της φορολογίας.

☒ **Σωστή απάντηση: A) Ο Τρικούπης ήταν υπέρμαχος του εκσυγχρονισμού, ενώ ο Δηλιγιάννης εκπροσωπούσε μια πιο λαϊκιστική πολιτική.**

♦ **Ανάλυση:** Ο Τρικούπης προωθούσε την **εκσυγχρονιστική πολιτική**, επιδιώκοντας τη βελτίωση της κρατικής διοίκησης, την οικονομική ανάπτυξη και τις